

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ“ – БЪДЕЩИ СОЦИАЛНИ РАБОТНИЦИ

Христина Коларова-Василева

OPTIMIZATION OF THE PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS IN THE SPECIALTY "SOCIAL ACTIVITIES" - FUTURE SOCIAL WORKERS

Hristina Kolarova-Vasileva

ABSTRACT: Optimization can be seen as increasing labor productivity by introducing new means of production, new materials, new technologies, increasing the speed of work and more. Optimization is to give a process optimal properties, choosing the best of all possible options for its development. In order to understand the need to optimize the practical training, its technology should be presented. Through the technological presentation you can see all the points where it can be optimized.

KEYWORDS: Optimization, practical training, social workers, students

Оптимизацията може да се разглежда като повишаване производителността на труда чрез въвеждане на нови средства за производство, нови материали, нови технологии, увеличаване на скоростта на работа и др. *Оптимизирането* е да се придаде на някакъв процес оптимални свойства, избирайки най-добрите от всички възможни варианти за неговото развитие [1].

За да се разбере необходимостта от оптимизиране на практическата подготовка, следва да се представи нейната технология. Чрез технологичното представяне могат да се видят всички пунктове, в които тя може да се оптимизира.

Преди всичко практическата подготовка следва да се постави в рамките на студентството като етап на професионално съзряване.

Това формиране често се идентифицира с понятието „културен манталитет“ и е свързано с образователния процес, който по същество е инкултурация на личността. Същността на този процес се изгражда върху взаимно пресичане на две линии на развитие. Първата е свързана с професионалната насоченост на образование и тя се свързва най-вече с практически аспект. Втората е ориентирана върху собствения общочовешки статус на личността на студента. Хармоничното съотношение на тези две сюжетни линии е голяма рядкост. На практика първото (професионализма) често значително преобладава над второто (хуманизма).

Студентството е най-вече възраст на професионалното установяване или по-точно – на началната професионална социализация. В този контекст професионалното развитие може да бъде разгледано като закономерно изменение на индивида, на личността в хода на професионалната подготовка, като всеки процес на развитие, който се характеризира с количествени и качествени структурни преобразувания, обезпечаващи нормалното функциониране на човека като субект на труда.

Практиката се характеризира със следните черти:

Целенасоченост и резултативност – при това развитието на практиката като социален феномен се определя от социален и индивидуално-личностен план. Целите и желаните резултати са свързани с нивото на развитие и осъзнаване в обществото, развитостта на социалната практика като институт, нейната собствена инфраструктура и взаимовръзки с други социални институти в социума.

Практически характер и теоретическа осмисленост – подходите и технологиите на практиката се формират на границата с теорията. Нейният в голяма степен свойствен емпиризъм дава възможност за преориентация и теоретическото осмисляне на тенденциите и закономерностите на собственото и функциониране.

Сложност и полиморфност. Професионалната практика включва в себе си сътрудничество на специалисти от различни професионални групи и нейната реализация е

свързана с процесите на изучаване на преобразуванията на различни по обем фрагменти от социалната реалност и различни социални субекти.

Процесен характер. Ключов момент на професионалната практика е процесът на взаимодействие между социалния работник и потребителя, като процес на взаимодействие на човека с човек; многоаспектност и многоетапност се съчетават с различните нива на тази практика.

Диалогичност и събитийност – професионалната практика представлява процес, който може да бъде охарактеризиран като среща на социални субекти от различен тип и ранг, свързани със съхранението, възстановяването и развитието на социалността. Тази среща се явява събитие, жизнено за всеки от субектите, променяйки формата на тяхното взаимодействие. Диалогът между студент-практикант и потребител има различни значения – от социетално до конкретно практическо и произтича от необходимата помощ за нуждаещия се индивид. Изменя норми и ценности, на които се опира помощта и самата ситуация на това взаимодействие, смисъла на тази ситуация.

Професионалната практика на студентите се опира на общите принципи на социалната работа.

Принцип на антропологическа ориентация на социалната работа – социалната работа изпълнява в себе си потребности и ценности за човека, като му служи. Социалната работа е насочена към развитие на човека и същевременно към развитие на обществото.

Принцип за развитие на социалната работа. Социалната работа се развива заедно с развитието на обществото и човека: това е във връзка с осъзнаването от човека и обществото на своите социални потребности и ценности, като с това се формира неговото битие и се формират отделни фрагменти на социалните дейности.

Принцип на полипарадигмалност на социалната работа. В различни историко-културни общности социалната работа се реализира в рамките на няколко водещи парадигми. В съвременните общества социалната работа се реализира преимуществено в рамките на разбиращата парадигма на социалните дейности, като насрещен процес в хода на който се срещат и взаимодействат индивидуалните и обществените потребности и интереси.

Принцип за многото нива на социалната работа. Социалната работа протича на много нива: осъществява се на социетално и конкретно практическо нива. На всяко от тези нива социалната работа протича като процес на диалогическо взаимодействие на човека с обществото и неговите институти.

Принцип на периодичност и непрекъснатост на социалната работа. Социалната работа представлява стадиялен и непрекъснат процес, свързан с удовлетворяването и развитието на социалните потребности на човека и обществото на основание реализацията и преразглеждането на ценностни основания на тяхното съвместно битие.

Принцип за множествените форми на социалната работа. Социалната работа се осъществява чрез множество форми и технологии, позволяващи да се отчита многообразието на конкретните историко-културни общества и човешки индивидуалности.

Принцип на взаимодействие между субектите и обектите на социалната работа. Такова взаимодействие се появява по повод формирането, развитието и установяването на социалността на обекта на социална работа и обществото като цяло. развитието на практиката на социалната работа представлява диалогическо взаимодействие на субектите във връзка с удовлетворяване и развитие на техните социални потребности и ценности, в т.ч. и потребността на един от друг, и потребност от автономност, развитие и осъзнаване на тяхното общо битие.

Принцип на взаимодействието на обществото и на човека един от друг в процеса на социална работа. развитието на човека и обществото, тяхното взаимно влияние и взаимодействие, в т.ч. и в процеса на социалната работа, непрекъснато става все по-разностранно и все по-дълбоко.

Принцип на съхранение на човека в социалната работа. При различните форми и мащаби на взаимодействие на човека с института на социалната работа, той се съхранява, отстоява и развива себе си като тоталност, като субект.

Принцип на нелинейност в развитието на социалната работа. В световната история няма процес на единствено насочено развитие на човека и обществените институти; този процес

включва в себе си отстъпление, многообразни форми, съпровожда се не само от достижения, но и от загуби. В съвременния свят успешното развитие на социалната работа е свързано с различни събитийни ценности като основания на социалното взаимодействие между хората в рамките на социалната работа.

Принцип на вътрешна конгруентност (съответствие) на социалната работа. Социалната работа е успешна и ефективна при условие на съответствие на нейните ценностни основания и технологии на взаимодействие.

Принцип на външна конгруентност (съответствие) на социалната работа. Социалната работа е успешна и ефективна при условие на съответствие на нейните ценностни основания и норми с нормите и ценностите на обществото.

Развитието на професионалиста в петте му измерения също може да бъде оптимизирано [2]:

Допрофесионализъм. Човек осъществява някаква работа и видове труд, още не притежавайки качества, свойствени за професионалиста; не е овладял нормите и правилата на професията, не е достигнал в своя труд високи и творчески резултати.

Професионализъм. Индивидът последователно е овладял качества на професионалиста, формирайки навици за професионална дейност. Във връзка с развитието на мотивационната сфера, целеполагащият човек все повече съзнателно повишава своето професионално майсторство, осъзнавайки при това себе си в тази професия и развивайки себе си със средствата на професията.

Суперпрофесионализъм. Това ниво се характеризира с професионална дейност, при високи достижения и творчески успехи. Главната особеност на това ниво е творческото обогатяване със свой личен принос. Именно това ниво на професионализма на отделния човек, най-вече съществено влияе на прогреса на обществото.

Следпрофесионализъм. На това ниво съветника може да бъде ментор, наставник, експерт в своята сфера. Това ниво помага на човека да придобие нови качества на професионализма, състоящо се в помощ и духовно обогатяване на други хора.

Непрофесионализъм (псевдопрофесионализъм). Това ниво се характеризира с липса на необходими знания и умения в своята сфера. На това ниво човек осъществява трудова дейност при която се наблюдава деформация в прилагането на неговия професионализъм, който може да се прояви в следните форми:

- неефективно изпълнение и несъответстващо на нормите на професионалната дейност в.т.ч. демонстрирайки с външни изразни средства н някаква трудова дейност, която по същество маскира отсъствието на професионализъм;

- „зацикляне“ на целия професионален живот и в същото време на цялостното професионално и личностно развитие;

- демонстриране на неверни, деформирани духовно-нравствени ориентири, преследвайки например цели на егоистичното си индивидуално преуспяване в ущърб на други хора.

Разпространени подходи към студентските практики:

Проблемно ориентирани подходи, насочени към развитието на емпатията и проникателността при разбирането на другия, развитието на познавателната сфера на личността, осмисляне на когнитивния компонент при компетентното общуване;

Ориентиране на развитието на опита и личностното развитие, обръщане към ценностно-смиловите установки, светогледния пласт, осмисляне на ценностния слой на компетентност в общуването;

Практико-ориентирани подходи, насочени към умения за преобразуване на проблемни ситуации, развитие на професионалните умения, поведенчески компоненти на компетентното общуване.

Всеки от тези подходи има съответстващи теоретически и методически слоеве, предписващи избор:

- Един или друг модел за педагогическо общуване (теоретичен слой);
- Едни или други методически средства за организация на такова общуване (методически слой).

Плодотворността на обучението по практика в социалните служби за овладяване на професията зависи от осигуряването на редица важни условия:

На първо място е необходимо студентите да имат възможност, макар и под ръководство пълноценно да изпълняват задания, включващи фази на планиране, въздействие, оценки и следствия. Ако те само наблюдават работата на другите без да получат възможности да действат самостоятелно, то обучението няма да бъде пълноценно. В обучението по социална работа има място и наблюдението, и подражанието, но това е съвсем недостатъчно – нужна е реална практика.

На второ място на всеки обучаем е необходим педагог – наставник. Обикновено всеки наставник има един подопечен и така между педагога и учащия се установяват близки отношения: наставникът внимателно следи за това от какво има необходимост неговият подопечен студент и му оказва необходимата помощ [3].

Ако се анализира наличният опит за практика по социална работа, са налице три термина, които се отнасят за ръководителя по практика:

- педагог-наставник или консултант – човек имащ значителен опит и способен да обучава и консултира други хора;
- координатор – преподавател в учебно заведение (университет, институт, колеж), отговорен за връзката с педагозите-наставници;
- тютор – сътрудник от университета, отговарящ за оказване поддръжка на студентите по време на самата практика.

Педагогът-наставник, както отбелязват М. Бого и Е. Вайда [4], се явява централна фигура в процеса на практическата подготовка на бъдещите социални работници. От неговата професионална компетентност зависи както успеха на практиката като цяло, така и степента на удовлетвореност у студентите. А добре поставената практическа подготовка се отличава със следните особености:

- Педагогът-наставник най-добре изпълнява своите функции в този случай, ако разглежда себе си именно в качеството на педагог. По-рано много ръководители на практика са смятали за своя задача не толкова активното обучение, колкото пасивен контрол върху дейността на студентите. Обикновено те виждали своята роля просто в оказване помощ на студентите за закрепване по време на практиката на това, което са учили в университета. Днес педагогът-наставник се проявява по време на практиката като човек, който действително учи студентите;

- Педагогът-наставник не само учи, но обикновено и организира, координира учебната дейност на своите подопечни. При това той не рядко прибегва към помощта на други колеги, използва техния опит и способности за обучение на студентите.

На много места освен педагога - наставник има и преподавател методист, който изпълнява следните функции:

- Получава от факултетското ръководство програмата за практиките, учебно-методическата документация по практика и се запознава с нея;
- Оформя документите за практиката в учрежденията, където се провежда тя, разпределяйки за тези учреждения група студенти;
- Провежда консултации със студентите по всички въпроси за практиката (не по-често от един път в седмица);
- Присъства на открити занятия, консултации, мероприятия, провеждани от студентите;
- Системно проверява и оценява дневниците на студентите по практика;
- Помага на студентите да подготвят творчески материали в периода на практиката и след нея, като той лично участва в такива конференции;
- Съставя отчет за практика за работата на студентите и го представя на факултетското ръководство;

Отношенията между студентите, педагозите-наставници и преподавателите методици следва да бъдат основани на принципа на взаимно уважение и доверие. В рамките на задълженията на ръководителя по практики влиза и оценката на компетентността на студентите и това усложнява характера на техните взаимоотношения – много студенти изпитват тревога от това. Приключване на практиката за много студенти е съпроводено с

известни вълнения. Това разбира се зависи и от жизнения и професионалния опит, които те са натрупали в университета. Много често те се стремят да избират за практика познати и спокойни места. Необходимо е да се дадат възможности студентите да повярват в своите сили. Преподавателят е длъжен добре да познава своите студенти, да се запознава с техният живот. Добри резултати се постигат тогава, когато е налице позитивен синтез на личния опит, знания получени в университета, и живи впечатления от непосредствената практика. Студентите са възрастни хора и те сами са в състояние да оценят своите потребности и да изберат онези учреждения, където могат да получат максимална полза за себе си, едновременно с това принасяйки полза и на тези клиенти, с които трябва да работят, поради това е много важно да им се даде възможност за свободен избор на място за практика.

Подготовка на студентите за практика. Тя може да се структурира в следните направления:

- Професионално обучение реализуемо чрез теоретически и практически курсове.;
- Професионално възпитание на личността, което се проявява като специално организиран и контролируем процес за приобщаване на студента към професионалния труд на специалиста на социална работа и формиране у него на професионално значими личностни качества на специалиста.;

Необходимо е да се решават и други проблеми:

- Проблеми с целенасочената подготовка за прием на практиканти – сътрудниците на териториални центрове е необходимо да изработят у себе си контакти на взаимно сътрудничество;
- Проблеми на обучението и организацията на практиката – семинари, обмен на опит, срещи със сътрудниците, работещи в социалната сфера и др.

По отзиви на студенти практиката им помага за самоутвърждение в избора на професия, подпомага разбирането за това, че професията на социалния работник – това е работа за истински ентусиасти и хора с милосърдни и благородни сърца.

През очите на студентите негативните положения в практиката изглеждат така:

- Теорията и практиката невинаги се съгласуват помежду си. На думи се заявява едно, а на практика понякога властва авторитарният подход;
- Социалните работници нерядко налагат своето мнение, не търпейки всякакви възражения;
- Студентите не се възприемат като равни и това се чувства по времето на цялата практика;
- Преподавателите не могат често да посещават студентите по време на практиката, а студентите не успяват винаги да посещават семинарите по практика в университета;
- Има ситуации, при които практикантите се занимават с такива дейности, които не влизат непосредствено в кръга на техните длъжностни задължения и др.

Положителните моменти според студентите се намират в следното:

- Студентите чувстват, че им се предоставя известна свобода на действията по време на практиката;
- Студентите работят с ясно изразена мотивация и голям успех;
- На студентите се отдава да избегнат неприятните чувства, когато ги заставят да се занимават с нещо против тяхната воля.

Планирайки учебния процес по практика, е необходимо да не се позволява рязка граница между теорията и практиката, разделяйки на два фундаментални полюса теоретичното обучение и практическата работа в системата на социална защита. Налице са различни традиционни /лекции и семинари/ и нетрадиционни /главно активни/ форми на обучение, способстващи най-вече за оптималното научаване по време на практиката.

Активните форми предполагат практическото отработване на типови ситуации в аудиторни условия. Те дават следните възможности:

- Усвояване на обобщен алгоритми в технологията на социалната работа;

- Бързо получаване на обратна връзка от преподавателя към студента;
- Обработка на всички съществени ситуации.

Към активните форми на обучение се отнасят тренингите, практикумите, кръглите маси, деловите игри и др., всяка от тези форми е самостоятелна и не може да бъде заменена една с друга. Всяка от тях носи в себе си определено смислово натоварване, което способства за развитието на личността като професионалист.

Особено важни за усъвършенстване на практическата подготовка на студентите са четири основни идеи:

Първата идея за практическото обучение е свързана с *характера на самосъзнанието на възрастния човек*. Възрастните пристъпват към изучаване на новото, след като имат представа за себе си и своите възможности. Техните предположения, възгледи и убеждения са свързани с неговото собствено АЗ. От сравнението със себе си с другите хора и с някои идеали възниква самооценката. Всяка нова учебна ситуация поставя под съмнение собствените възможности и застрашава чувството за самоуважение. Неувереността в своите възможности еднозначно отрицателно влияе върху учебната мотивация. Бъдещите социални работници често пристъпват към изпълнение на тази нова роля със смесени чувства. От една страна, те имат мнение за себе си като професионалисти, а от друга страна у тях могат да възникнат съмнения относно собствените възможности, да започнат да се опасяват от критики, да се чувстват сковано и неуверено. Затова, когато се прави програма за практическата подготовка на студентите, е необходимо се създаде такава обстановка, която да отчита тези особености. Затова обучението да върви успешно и обстановката да бъде благоприятна, е необходимо да бъде създадена обстановка на откритост и свободно изразяване на мнения и различни точки на зрение. Ето затова са толкова важни тренингите и моделиращите форми на обучение.

Втората идея е свързана с *ролята на опита*. Възрастните хора имат голям запас от минал опит, който съществено ги облекчава при усвояване на нови знания и умения. Индивидуалните учебни стилове могат значително да се отличават. Изучаването на практическата дейност на бъдещите студенти говори за това, че на тях са им по-близки конкретните, основани на опита учебни подходи. Такива подходи се опират на личния опит, чувства и интереси на човека, обезпечават тясната връзка с практиката, помагат за решаване на реални задачи. Затова следва да се опира на собствения учебен опит на бъдещите социални работници, в това число на миналия опит от обучението им, по време на теоретичната им подготовка по всички учебни дисциплини от учебния им план. Целият този опит влияе върху формирането на установки и представи за условията, обезпечавачи ефективността на процеса на обучение.

Третата идея се отнася за *готовността на възрастния човек към обучението*. Възрастните като правило охотно се обучават на това, което отговаря на изискванията им, свързани с техните социални роли. Основният мотив на обучение тук се явява това, че новите знания и умения могат да им помогнат да изпълняват важни задачи от тяхната текуща действителност. Затова практическата подготовка на студентите трябва да бъде организирана така, че да обезпечавя овладяването на конкретни прийоми за решаване на конкретни проблеми, възникващи в работата на студентите.

Четвъртата идея се отнася до това, как обучението на възрастни има непосредствено отношение към проблемите за интеграцията между теория и практика. В този смисъл, педагозите – наставници следва да се опират при решаването на тази задача на опита на студентите – практиканти. Процесът на практиката трябва да започва от сбор на информация относно практическата ситуация. Следващата стъпка е рефлексията – оценка на ефективността на взаимодействие, отграничаване на индивидуалните ценности, установки и предположения, които направляват процеса на преработка на информацията. Резултатите от анализа се свързват след това със знания за характера на овладяване на професионалната дейност, което не рядко позволява да се види целият процес към новото в света. Понататък протича избор на съответна тактика на поведение на специалиста в определената ситуация.

Паралелната схема на подготовка позволява да се погледне напред и да се обсъжда

това, което вече е преминало в процеса на взаимодействие на студентите – практиканти с потребителите на услугите и социалната действителност. Предварителното обсъждане на всяка фаза на разрешаваната задача с колегите помага критически да се анализира изминалият опит в съпоставка с текущите такива. Изучавайки литературата и слушайки докладите на своите колеги, студентите – практиканти, се запознават с концепциите в дадена област и се запознават с различни съществени подходи, оценяват възможностите за тяхното прилагане в социална работа.

Ако висшето училище иска да представи на пазара на труда специалисти, готови за практическа работа, то е длъжно те да владеят основните положения, свързани със социалната работа, у тях да е налице професионално съзнание и готовност за решаване на различни социални казуси. А в най-голяма пълнота социалната дейност се представя по време на практическото обучение на студентите. Практиката е период на активно развитие на мотивацията в процеса на овладяване на социалната действителност, откриване и преоткриване на собствени личностни смисли, формиране на установки у бъдещия социален работник на отделни аспекти от това овладяване. На практика протича професионално преустройство в субективен опит на теоретични знания.

Няма в друго звено на учебния процес на студентите такива богати ресурси за това, че да постигнеш общата структура на социалната работа, да придобиеш професионално самосъзнание чрез професионална рефлексия, за движение на студентската мисъл в пространствата на „миналото АЗ“ и „бъдещото АЗ“.

Практиката остава в полето на проверката на теоретичните знания, натрупани от студентите в университета, тя представлява базис, върху който се осъществява дълбоко усвояване на проблеми, имащи място в социалната сфера. Тя е полигон, където студентите пробват знанията, придобити по време на своята теоретична подготовка. Студентите практиканти се научават най-вече какви подходи следва да имат към потребителите на услугите. Това означава, че студентите се стремят да узнаят колкото се може повече за потребителите и тяхната среда, да изработват важни професионални умения и навици, например – комуникативни, инструментални и аналитични.

Комуникативните умения са способност да се влиза в контакт с потребителите на различни социални услуги и да поддържат общуване с тях, което от своя страна предполага сформираност на такива професионални установки като уважение, лоялност и емпатия.

Инструменталните умения са свързани с овладяване на писмени и устни прийоми и технологии за защита на интересите на потребителите на социални услуги.

Аналитичните умения са способности да може да се отделя главното, да се поставя проблема да се формулира хипотеза, да се събере нужната информация, да се разработи план за действие, да се реализира той и да се оценят неговите резултати. Освен това, практиката дава възможност за развитие на професионалното самосъзнание и ясно определяне на собствената професионална роля.

Програмата за практическото обучение по принцип протича в три етапа:

Подготвителният етап на практиката предполага теоретична и практическа подготовка на студентите към определен вид практика. Той се осъществява в рамките на лекционни и практически занятия, като тези занятия могат да се провеждат непосредствено на терена, където ще се осъществява бъдещата практическа подготовка. Целта на лекционните занятия е актуализация и активизация на знанията на студентите по теоретически дисциплини, с които са свързани заданията по практика. Практическите занятия могат да преминат във формата на семинари, тренинги, имитационно-ролеви игри, делови игри и др. На семинарите е възможна разработката и предварителната защита на индивидуалната програма за практиката, което ще доведе до методическото обогатяване на студентите. Проиграването на различни ситуации и на различни фрагменти от бъдещата дейност способства за успешна практическа дейност, придава увереност в собствените сили, позволява да се разгледат различни действия, приложими в социалната практика. Подготвителният етап включва в себе си решение на всички организационни въпроси: избор на студента за терен на практиката, запознаване със задачите, които следва да се реализират, програмата и отчетната документация по практика.

Работният етап на практиката включва запознаване на студентите със социалните

услуги и институции, в които те ще работят, съставяне от всеки студент на индивидуален план за работа. Доколкото студентът е необходимо да усвои три професионални роли на *практик, ръководител, изследовател*, то обикновено работният етап включва в себе си и три вида дейности:

- практическа, ориентирана към усвояване от студентите на професионални умения на специалиста по социална работа;
- изследователска, способстваща за включване на студента в научноизследователска работа – писане на доклади, реферати, статии, курсови и дипломни работи;
- управленска, предполагаща формиране на организационно-управленски умения. Съчетаването на практическата, управленската и изследователската дейност, които студентът е длъжен да усвои, поставя определени изисквания към организацията и провеждането на практиката.

Работният етап може да започне с организационен семинар, който се провежда през първия ден на практиката. В неговите рамки, който се провежда от ръководителя на практиката, студентите и персоналът на социалната услуга се запознават с нейната програма, съгласуват се изискванията към студента, режимът на неговата работа, отчетните форми за практиката, решават се други необходими въпроси. След обсъждане на организационните моменти студентите се запознават с разпределението по обектите на практиката, с представителите на администрацията на социалните институции и социалните услуги, където ще практикуват. Уточнява се програмата на практиката и нейните срокове. В рамките на работния етап студентите изпълняват основните задания на практиката, анализират и обсъждат със своите ръководители получените резултати, определят свои изследователски изяви в рамките на практиката.

В хода на **последващия етап** студентът в течение на една седмица оформя своя отчет за практиката, получава писмен отзив от ръководителя на практиката, който внася оценка на практиканта. Всички отчетни материали се представят на преподавателя по практика, който ги съхранява определен период от време.

Практиката се завършва с последващ семинар. Неговите срокове се обявяват още преди практиката да е завършила. Студентите се подготвят за изявления, презентации, изложби, албуми и т.н., които да отразяват хода и резултатите от практиката. На семинара се канят преподавателите от катедрата и базовите ръководители, които съвместно оценяват постигнатите резултати на студентите по време на практиката. В резултат на това студентите получават обща картина за своята практическа дейност в различни социални институции и социални услуги.

При избора за местата на студентските практики е важно да се отчитат следните принципи:

При протичане на практиката в продължение на много години в една социална институция или една социална услуга възниква ситуация, при която студентът става добър професионалист по силата на детайлното изучаване на проблемите на институцията или услугата, на потребителите на услугата, с които се работи, усвояване на система от взаимоотношения с персонала, планомерно участие във всички видове дейности, които се реализират там. Несъмнено това е мощен стимул за това студентът да си намери работа в тези институции и услуги – така той на практика определя за себе си бъдещо работно място и след завършването на висшето училище може веднага да пристъпи към професионална дейност, без да губи време за адаптация към социалната институция или социалната услуга, към условията на работа, към персонала. Но от друга страна, планирайки практиката на студента на едно място, нейните организатори съществено снижават възможността студентът да получи представа за други сфери на професионалната дейност на социалните работници. В този случай студентът може да се окаже неконкурентноспособен на пазара на труда, ако по някакви причини възникват разногласия със социалните учреждения, където той е бил на практика;

Втората позиция е противоположна на първата. Преподавателите по практика се стремят да покажат повече социални институции, за да може студентът съзнателно да направи избор за бъдещата си реализация. Понякога студентът, даже в рамките на

опознавателна практика може да опознае опита на не повече от 3–5 социални институции. Това, от една страна, е привлекателно за него, тъй като способства за осъзнаването от студента важността на професията и спецификите на всеки тип учреждение, запознанство с различни категории клиенти и техните проблеми. Но в същото време възниква сложност, свързана с процеса на адаптация на студента към персонала на всяка социална институция, включително и с това, да не се предизвикат за краткото време конфликтни взаимоотношения. Посоченото може да извика проблеми, тъй като у студентите все още се формират комуникативни умения и навици, а персоналът все още не е свикнал с тях. Понякога у персонала възниква раздразнение спрямо студентите, а това води до загуба на интерес у студентите към практиката.

Затова най-рационална е такава организация на практиката, която има непрекъснат характер, т.е. по време на обучението си студентите се запознават с различни типове социални институции и социални услуги, с категориите потребители на услугите, което води до по-голяма тяхна професионализация и готовност да бъдат адекватни на пазара на труда.

Литература:

1. Толковый словарь Ожегова. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. 1949–1992.
2. Маркова, А. К., Технология и эффективность социального управления, Москва, 1995...
3. Doel, M., Shardlow, S., Social Work Practice. Exercises and Activities for Training and Developing Social Workers. Aldershot, 1997.
4. Bogo, M., Vayda, E., The Practice of Field Instruction in Social Work, Iowa, 1995.

*Христина Коларова-Василева, преподавател, д-р
катедра „Социална работа“
Педагогически факултет,
ШУ „Епископ Константин Преславски“
h.vasileva@shu.bg*